

KÖKTÜRK, Erol, "İyi Bir Haritacı, Ayak Bastığı, Alet Kurduğu Noktaya Bir Daha Alet Kurmaz!", Prof. Dr. h.c. Ekrem ULSOY ile Yaşamı ve Türk Haritacılığı Üzerine Bir Söyleşi, *Harita ve Kadastro Mühendisliği*, Sayı: 64, Ağustos 1989, s: 25-42.

İYİ BİR HARİTACI, AYAK BASTIĞI, ALET KURDUĞU NOKTAYA BİR DAHA ALET KURMAZ!..

Prof. Dr. h.c. Ekrem ULSOY ile Yaşamı ve Türk Haritacılığı Üzerine Bir Söyleşi
(26 Nisan 1989)

Dr. Erol KÖKTÜRK

"Gencecik bir öğrenciydi Berlin'de. Genç Cumhuriyetin bir bursiyeri olarak gitmişti. Berlin Teknik Yüksek Okulu'nda okuyor, haritacılığı öğreniyordu. Almanya'da durum normal değildi. Bir arkadaşı, gerekli olur diyerek, Japon güreşi öğrenmesini öğütlemişti. Derslerden sonra, akşamları, bir spor salonunda Jiu-Jitsu öğreniyordu.

Bir gün antrenmanı bitmiş, gece 23 dolaylarında eve dönüyordu. Sokaklarda bir olağanüstülük vardı. Her taraf panzer ve asker doluydu. Bunlar Hitler'in SS'leri ve SA'larıydı. Hitler, erki ele geçirmişti. Evler basılıyor, Yahudiler toplanıyordu.

Hızlı adımlarla eve yöneldi. Bir evin önünden geçerken, içeriden sıkılan kurşunların parke taslardan çıkarttıkları kıvılcımları görünce koşmaya başladı. Eve girdi, hemen pijamalarını giydi ve yatağa girdi.

Gece yarısı, 2 sıralarında kapı kırılırcasına çalındı. Kalktı. Kapıyı açtı. SA'lar hiçbir şey sormadan içeri doluştular. Biri "Ellerini kaldır" diye bağıyordu, diğeri "Giyin" diye. "Aynı anda ikisini birden yapamam ki, evladım" diyordu anlatırken... Türk olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Ama çok iyi konuştuğu Almanca'sından ve esmerliğinden yitiriyordu. Tüm çabaları yetersiz kalıyor, inandırıcı olamıyordu. Sürükleyerek dışarı çıkardılar. SA'ların kolları arasında, yalınayak, panzere doğru sürükleniyordu. Panzere bir bindirseler her şeyin biteceğinin farkındaydı. Tam o sıra balkondan bir ses yükseldi. Ev sahibiydi bağırın:

- O'nu bırakın!.. O, Türk!.. O'nu Atatürk gönderdi!

"Şimdi yaşıyorsam, ATAÜRK sayesinde yaşıyorum," diyordu söyleşi öncesi"

- Hocam, 1989 yılı önemli bir yıl. Hepimiz için önemli. Birkaç nedeni var bu önemin: Bir kez, mühendislik düzeyinde sivil haritacılık eğitiminin başlamasının 40. yılı. Bu çerçevede içinde önümüzdeki günlerde bazı etkinlikler olacak.

ULSOY: Bu münasebetle şunu hatırlatmak isterim: 20 sene evvel 1969'da, yani okulumuzun kuruluşunun 20. senesinde, büyük bir kutlama töreni yaptık. O vesileyle bazı broşürler basıldı. Oda'nın yayını olarak çıkmıştı. Bunun birçok kişi de olmaması söz konusu. Çünkü genel olarak biz, derleme, bir şeyi saklama bakımından biraz ihmalkarız. Kaybolabiliyor. Orada

kuruluşla ilgili gerekli bilgiler vardı. Oda'nın yayınlarını derli-toplu Oda'da bulundurmak gerekiyor. Yalnızca dergileri değil, broşürleri de saklamak gerekiyor. Geçmişle ilgili tek dayanak bunlar. Eskiler zamanla ortadan kaybolacaklar. Siz bunları yaşamadığınıza göre, tek dayanağınız olarak bunlar kalacak.

- Hocam, bir de sizinle ilgili önemli bir olay var: Siz sivil haritacılık eğitimini başlatan 3 hocamızdan birisiniz. Sizin aktif olarak, aralıksız olarak, hiç aralık vermeden mesleğimize ve sektörümüze hizmet vermenizin 50. yılını kutladık. Ben bugünlere dönmek üzere, şimdilik, biraz gerilere gitmek istiyorum. Sizin çocukluğunuza, 1912 yılına, Halep'e... Hangi koşullarda dünyaya geldiniz?

ULSOY: Benim babam askerdi. Benim dünyaya geldiğim sene Suriye, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Dolayısıyla ben Osmanlı İmparatorluğu devrinde doğmuş bir insanım. Babam Birinci Dünya Savaşı sıralarında Suriye'de, hatta Yemen cephesinde bulunmuş bir insan. Bizim evimiz Halep'teymiş. Ben orada dünyaya gelmişim. Aslında nüfus kağıdında Halep diye yazar. Ama tam doğum yeri hiç kimsenin bilmediği bir yerdir. Ben de yerini bilmiyorum. Ancak Halep'e yakın, Muarra diye bir yer. Muarra'da dünyaya gelmiş, Halep'te nüfusa kaydolmuşum.

- Kaç kardeşiniz?

ULSOY: 3 kardeşiz. Ben 3 erkek kardeşin en büyükleriyim.

- Halep'te ne kadar kalmışsınız?

ULSOY: Hiç bilmiyorum. Osmanlı ordusu çekiliyor. Annemin babası, dedem de Elazığ'da. Babam bizi, cephe boşaltılacağı için, dedeme bırakıyor. Kendisi tekrar işinin başına gidiyor. Sonradan da İstanbul'a geliyor. Bir süre sonra bizi dedemden aldırıyor. İstanbul'a yerleşiyoruz. Yani okul çağından önce İstanbul'a gelmiş ve yerleşmiş bulunuyoruz. İlk evimiz de Cağaloğlu'daydı. Yanında şimdi Sular İdaresi var.

- Yani öğrenim döneminiz İstanbul'da başladı?

ULSOY: İlkokul dahil, İstanbul'da başladı. İşin enteresan tarafı, bir özel okula girdim. Eski isimlerden bir Agah Sırrı Levent vardı. O, eğitimci ve yazardı. Onun kurduğu bir okul vardı. Oraya giderdim. Bu okulun özelliği, öğleye kadar Fransızca, öğleden sonra Türkçe tedrisat yapılırdı. Ve ben ilkokulda Fransızca öğrendim. Oraya devam ederken evimiz yandı. Tamamen sokak ortasında kaldık. Borç-harç yanan evin yerine tek katlı binayı yaptık. Tabii ki özel okul paralıydı. Babam ise emekli olmuştu. Bana nazaran yaşlı bir babaydı. 3 kardeşe, üçümüze birden bakacak durumu yoktu. Beni özel okula veremedi artık. Ve devletin okuluna girdik. Reşit Paşa İlkokulu'na devam etmeye başladım. Böylece Fransızca eğitim bitmiş oldu. Bundan sonra Vefa Ortaokulu'na, sonradan liseye dönüştü, gittim. Ortaokulu burada bitirdim. Tam ben ortaokulda iken Soyadı Kanunu çıktı.

- ULSOY soyadını nasıl aldınız?

ULSOY: Ulsoy soyadını ben Avrupa'da iken aldım. Yalnız hatırlıyorum. Babam da matematiğe çok meraklıydı. Hatta askeri liselerde matematik ve Fransızca dersleri vermişti. Biz otururduk, baba-oğul, yan yana, geometri problemleri çözerdik. Mektepten sormuşlardı. Öyle hatırlıyorum şimdi. Demiş ki babam, ortaokul müdürlüğüne, "Bizim soyadımız Riyazi

olsun." Riyaziye, matematik; Riyazi, matematikçi demek. Ama o olmadı. Sonra ortaokul bitti. İstanbul Lisesi'ne geçtim. Liseyi orada bitirdim. Daha sonra da Avrupa'ya gittim. Avrupa'da tamamen kesinleşti bu soyadı meselesi. O sıralar halka yardım olsun diye birtakım broşürler çıkıyordu: "Soyadı şöyle olabilir, böyle olabilir," diye... Onların birine bakarak bugünkü soyadımızı aldık. Açıklaması şöyle: "UL", bilmem hangi esasa göre, ebedi, sürekli, sonsuz anlamına geliyor. Yani "Sonsuz-Soy" anlamına...Bu iyi, bunu alalım dedik.

- Peki hocam, nasıl bir çocuktunuz anımsayabiliyor musunuz? Nasıl bir öğrenciydiniz?

ULSOY: Çocukluğumda, övünmek gibi olmasın, gayet çalışkandım. Lisedeyken de çalışkandım. Daima ilk üçe girerdim. Gelirdim eve, muntazaman çalışırdım. Annem söylerdi: Beni dürtterlermiş, "Haydi oğlum yeter, bırak artık" derlermiş. Hiç farkına varmazmışım. Dersime dalar gidermişim.

- Derslerin dışında, hocam, yaramaz yanınız var mıydı?

ULSOY: Hayır. Öyle bir yanıım yoktu. Yaramazlıkla ilgili bir anım var. Biz en çalışkanlardanız ya. Bir tane daha var. Çocuklar, hınzırlık olsun diye, ikimiz de uslu çocuğuz, bunu benim aleyhime kışkırtıyorlar. Beni de onun aleyhine. Aramızda kavga çıkarsa onlar da seyrine bakacaklar."Ekrem şöyle dedi", "Müfit böyle dedi" diye bize kağıtlar gönderiyorlar. Ben aldırmiyorum. Bir gün mektepten çıktık. Geldi, arkamdan bana bir yumruk vurdu. Ben de kuvvetliymişim. Çok kuvvetliydim. Hemen tuttuğum gibi altına aldım. Bu iş bitti.

- Peki hocam, ortaokul, lise bitti. O zamanlar, kafanızda olmak istediğiniz bir meslek var mıydı? Yoksa rastlantılar sonucu mu haritacı oldunuz?

ULSOY: Vardı. Babamın etkisiyle matematiğe çok merak ettiğim için daha ortaokulda iken mühendis olmaya karar vermişim.

- Genel olarak mühendis. Harita mühendisi değil.

ULSOY: Rüyamda mı göreyim? Bir kere "harita mühendisliği" diye bir konunun mevcudiyetinden bahsedilemezdi eskiden. Ben 1930-1931 senesinde liseden mezun oldum. Ne yapacağız, ne edeceğiz diye düşünüyorum. Baktık Avrupa imtihanı diye gazetelerde hiçbir ilan yok. "İlan asılrsa da imtihana gireyim" diye düşünüyorum. Hemen hemen her sene imtihan açılıyordu. Fakat o sene, 1931 senesi, Türkiye'nin ekonomik bakımdan gayet zayıf bir dönemi. Devlet imtihan açamıyor, kimseyi gönderemiyor. Ben kalktım buradaki Mühendis Mektebi'ne girdim, Teknik Üniversite'ye. Ve sonradan imtihan açıldı. Tek ilan da Harita Genel Müdürlüğü'nün ilanı. "Avrupa'ya harita mühendisliği tahsili için 2 kişi gönderilecektir". Bütün Türkiye'den 2 kişi. Başka bir müessesenin açtığı bir imtihan da yok. Neyse biz ona girdik. Ben İstanbul'dan girdim. Hüseyin Bozkır da Ankara'dan. Ve şart da şu: Okuduğu liselerin namzet göstereceği kişiler katılabilir imtihana. İstanbul Lisesi namzet olarak beni gösterdi. İmtihana İstanbul'dan 30-40 kişi katıldı. Ankara'da da Hüseyin Bozkır girdi ve kazandı. Biz beraberce Avrupa'ya gittik.

Tabii bunlar olup biterken ben Teknik Üniversite'yi kazanmışım. Orada dersler başlamış. 1 ay geçmiş. Teknik Üniversite'ye de dördüncülükle girmişim. Birinci Mustafa İnan'dı. Rahmetli Mustafa İnan'la aynı anda girdim üniversiteye. Ona Adanalı derdik. Ben 1-1,5 ay kadar kaldım. Onunla aynı şubelerdeydik.

Bir gün "Avrupa imtihanını kazandınız" diye bir cevap gelmiş. Babam bir mektupla geldi. "Oğlum, Mühendis Mektebini kazanmışsın" dedi. "İstersen gidersin" dedi. "Tabii" dedim, "gideceğim". Teknik Üniversiteyi bıraktık, Almanya'ya gittik. Hüseyin Bozkır'la trene bindik. Gittik.

- Giderken Almanca bilmiyordunuz değil mi?

ULSOY: Hiçbir şey. O kadar bilmiyoruz ki, trenle gidiyoruz. "Çay içelim," dedik. Ne para vereceğiz bilmiyoruz. Paranın adını bile bilmiyoruz. Hüseyin'le beraber bir avuç para tutuyorduk. Adam içinden alıyordu. İnsafına kalmış.

- Hocam, Almanya'ya gittiniz. Başlangıcın bilinen zorlukları...

ULSOY: Hemen mektebe başlatmıyorlar. Evvela lisan için 1 sene. Ben 1 sene kalmadım. 9 ay kaldım. Yılbaşından 1 hafta sonra gittik. Mektep başlamıştı. Öğretim senesinin ortası. Beni Rus bölgesinde, haritada bile yoktur, Lüben diye küçücük bir yere gönderdiler. Breslau'ya yakın bir yer. Orada lisan öğrendik. Türk'le konuşmayalım diye de Hüseyin'i başka bir yere gönderdiler. 9 ay sonra Berlin'e geri döndüm. Talebe müfettişimiz de, o zaman, Halk Partisi'nin en tanınmış isimlerinden ve sonra milletvekili olan Cevat Dursunoğlu.

- O zamanlar Berlin'de kimler hocanızdı? Haritacılığın babalarının öğrencisi oldunuz olasılıkla.

ULSOY: Mesela en ünlüsü, var ya Jordan-Eggert-Kneisl, bunlardan Eggert benim hocamdı. O kitabın yeni baskısını Eggert imzalayıp bana hediye etmişti. Ben geçen sene bütün kitaplarımı Yıldız Üniversitesi'ne hediye ettim. O da oradadır

- Eğitiminiz, yabancı dil dışında ne kadar sürdü?

ULSOY: 4,5 yıl sürdü.

- Hangi konuda bitirme ödevi yapmıştınız?

ULSOY: Dengeleme'de.

- Dengelemeci olma düşüncesi kafanızda o zamanlar mı doğmuştu?

ULSOY: Hayır, tesadüf. Matematiğe merakımdan dolayı.

- Mezun olduğunuzda sizde nasıl bir haritacılık birikimi oluştu? Çünkü giderken mesleğe ilişkin bir şey bilmediğinizi söylemişsiniz. Meğer haritacılık neymiş?

ULSOY: Harita Dairesi'ne gideceğim diyordum. Benim mecburi hizmetim vardı. Öğrenim parasını Harita Dairesi vermişti. Onların hesabına mecburi hizmet yapacağız. Dolayısıyla Harita Genel Müdürlüğü'ne hizmet edeceğiz. Orada çalışacağız. O nedenle dışarı çıkmak, başka bir yere gitmek, serbest çalışmak... Böyle bir kavram yoktu ortada. Harita mühendisleri, dünyanın her yerinde, yolla, projeleme ile ilgili de dersler alırlar. İnşaatla ilgili bilgiler de edinirler. Bunlar çoğunluk seçmelik derslerdir. Ben, "yolu filan ne yapayım" dedim. "Nasıl olsa Harita Genel Müdürlüğü'nde çalışacağım. İnşaatla ilgili, kanalizasyonla ilgili derslerin

bana lazım olacağı yok. Onları atayım, bunların yerine tamamen matematiksel konular alayım" diye düşündüm. Nitekim onları attım. Potansiyel teorisi, diferansiyel geometri gibi tamamen matematik konularına devam ettim.

- Yani, deyim yerindeyse, Türkiye'de pratikte kullanabileceğiniz birçok konuyu almadınız. Dana çok kuramsal konularda yoğunlaştırdınız kendinizi...

ULSOY: Hayır. Son sömestlerde. Mesleki konuları seçtim de, meslek dışı dersleri değiştirdim. Yani inşaatla ilgili dersleri bıraktım.

- Türkiye'ye dönecektiniz. Oraya kalmak için gitmediniz. Zaten burs da almıştınız. Ve döndünüz. Orada almış olduğunuz eğitimle Türkiye koşulları ne kadar uyuydu? Yani o dönemler Türkiye'de haritacılık ne düzeydeydi?

ULSOY: Hiçbir şey yoktu.

- Hiçbir şey yok muydu?

ULSOY: Hiçbir şey yoktu. Harita Genel Müdürlüğü'nde de bir tek mühendis yoktu. Ve Harita Dairesi'ni Albaylar Kurulu yönetiyordu.

- Onlar haritacılıktan anlıyorlar mıydı?

ULSOY: Onların yetişme tarzlarını biliyorsunuz. Harita Ahz ve Tersim Mektebi (Harita Alım ve Çizim Okulu) diye bir okul vardı. Oralarda yetişmişler, bir şeyler öğrenmişler. Harita Dairesi eskiden İstanbul'daymış. İstiklal Savaşı sırasında Ankara'ya nakledilmiş. Onların kendilerine göre yetişme tarzları var. Tabiatı ile mühendislikle hiç alakası yok. Ve dolayısıyla mühendislik bilgileri hiç yoktu.

Sonradan mühendisler gelmeye başladı. Benden evvel de rahmetli Muhittin Aran geldi. Öleli epey oldu. Aslında benden gençti. Ama boğazının kurbanı oldu. Dehşetli yerd. Cebi daima kuru fındık-fıstık doluydu. Fakat çok takdir ettiğim, bilhassa organizasyon yönünden harikulade bir insandı. Yani görülmemiş derecede. Onun bir sözünü hatırlıyorum. Benden önce gelmiş. Araziye çıkıyor. Nirengi tesis ediyor. Gözlemlerini yapıyor. Dedi ki bana bir gün: "Ben" dedi, "Mesela Bolu'da nirengiye gidiyorum. İki ay sonra da oradaki işim bitecek. Mesela Adapazarı'na geçeceğim. Eğer 2 ay sonra Adapazarı'nda bana bir keser lazım olacaksa, ben onu 2 ay evvelden düşünürüm. 2 ay evvelden oraya telefon açarım, yazı yazarım, "Keseri hazırlayın," diye. Ben gittiğimde keser hazır olur. Böylece benim işim aksamazdı," derdi. Rahmetli Macit Bey gibi matematikçi değildi. Ama şayan-ı takdir bir mühendisti. Çok randımanlı, çok doğru çalışan, çok iyi çalışan ve her şeyi teferruatıyla bilen bir insandı. Ne yazık ki vakitsiz kaybettik. O kadar şayan-ı takdir bir insandı ki, ne zaman idare değişse, O hiçbir zaman değişmemişti. Her gelen O'nu yerinde tutmuştu. Bu O'nun ne kadar yetenekli olduğunu gösterir.

Harita Dairesi'nin teknik bakımdan yenilenmesini görüşüyoruz. İlk zamanlar böyle geçti. Daima en esaslı, en derinlemesine bilgileri, rahmetli Muhittin Aran verirdi. Hemen bize söylerdi: Mesela şu alanda Amerikalılar şunu yapıyor, İsviçreli bu yapıyor, Fransızlar şunu yapıyor, burada şu kusuru bulmuşlar, şu yayında şu var...

- Muhittin Aran nerede eğitim görmüş?

ULSOY: O da Almanya'da. Münih'te. O da Harita Genel Müdürlüğü bursuyla gitmiş.

- Yani hocam, özet olarak şunu söyleyebilir miyiz: Harita Genel Komutanlığı'nda bugünkü haritacılık çalışmalarının çağdaş anlamda temellerini sizler attınız. Bunu söyleyebiliriz değil mi?

ULSOY: Evet. Çünkü, dediğim gibi, bizden evvel teknik esaslar yoktu. Parça parça işler vardı. Mesela şimdi nerede ihtiyaç var? Diyelim ki Bolu'da. Bolu'ya bir ekip gider. Orada ölçüler yapılır ve harita yapılır. Bölgesel olarak. Ertesi sene, mesela, diyelim Rus hududunda bir tehlike var. Harita yok. Savunma ya da taarruz, kısaca savaşmak için harita yok. Haydi, acele oraya. Yani daima 'bir delik kapama' prensibine dayalı olarak, günlük şartlara, günlük ihtiyaçlara, günlük tehlikelere karşı harita yapacak şekilde bir çalışma düzeni vardı. Bu, bilimsel bir çalışma düzeni değildi. Ona göre çalışılıyordu.

Biz geldikten sonra, mühendisler Harita Dairesi'ni geldikten sonra, dedik ki "Bu böyle olmaz. Bir takım esaslar koyacağız. O esaslara göre işler yürüyecek". Bunun kararını aldık bir kere. Yani parça-parça çalışma yok. Çünkü bundan sonra yamalı bohça gibi olur. Birleşmez. Nitekim her yerde dünya üzerinde harita yaparken, evvela, başlangıçta bir noktanın astronomik değerleri olması lazım. Sen parça-parça iş yaparsan, orada bir astronomik değer alıp onu başlangıç noktası olarak alacaksın. Ona göre, ona dayalı olarak harita üreteceksin. Erzurum'a gidersen başka, güneye gider sen başka... Biz bir sistem kuralım dedik.

Parça-parçalılığın durumuna ait en önemli etken de şuydu: O dönemler İtalya'da Mussolini iktidardaydı. Mussolini, İtalyan nüfusu da korkunç artıyor, mütemadiyen bir nutuk çeker, "İtalya'ya sığmıyoruz. Biz Güney Anadolu'da yer istiyoruz" der. Bir nutuk çeker... Haydi herkes telaşlanır, güneye ağırlık verilirdi. Harita alımı bakımından. Veyahut Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü bilmem nerede araştırma yapacak, petrol arayacak v.b.. O bölgede harita yapılırdı. Deminki tabiri tekrar kullanırsak, parça-parça, yalnız o bölgeye mahsus olacak, küçük alanlarda yerel çalışmalar. Ve bunların birleşmesine imkan yok.

Ayrıca sistem olmadığı için çeşitli devirlerde çeşitli yöntemlere göre de çalışmalar yapılmış. Mesela diyelim ki açılı ölçülecek. Bir tarihte tutmuşlar kombinasyon usulüne, Schreiber usulüne göre açılı ölçmüşler. Bir süre sonra bakıyorsun onu bırakmışlar, mesela doğrultu usulüne göre, silsile usulüne göre açılı ölçmüşler. Yani bir sistem, bir prensip yok. Biz geldikten sonra bir sistem koyalım diye düşündük.

- Hocam, bu yıllar 1938-1939'lu yıllar değil mi?

ULSOY: Ben 1939'un 24 Mayıs'ında Harita Dairesi'ne girdim. 1938'de diploma aldım. Diplomayı aldıktan sonra, benim tahsil programımda değişik kurumlarda staj yapmak vardı. İlk stajı Berlin'de yaptım. Postdam Jeodezi Enstitüsü'nde. Sonra Münih Harita Dairesi'nde ve Münih Rasathanesi'nde stajlar yaptıktan sonra, baharda Harita Dairesi'ne döndüm. Çalışmalar ondan sonra başladı.

- Ne kadar çalıştınız?

ULSOY: Mayısın sonu olduğuna göre, Haziran başı diye düşünebiliriz. 1 Eylül'de de ben askere gittim. Yani 3 ay kadar çalıştım. Dolayısıyla fazla kalamadım. Benim askere gittiğim 1 Eylül günü Hitler Polonya'ya saldırdı. Yani İkinci Dünya Savaşı başladı.

Askerde önce kıta hizmeti vardı. Yedek Subay Okulu, Harbiye, şimdi Harbiye'de bulunan Askeri Müze'nin olduğu yerdi. Biz askerliği orada öğrendik.

- Yani fiilen askerlik mi yaptınız? Siz Almanya'da okumuştunuz. Sizden mühendis olarak yararlanmak istemediler mi?

ULSOY: Temel eğitim anlamında diyorum. Ondan sonra asteğmen olduk. Sonra 6 aylık kıta hizmeti vardı. Barış zamanında bu sürenin sonunda terhis olunurdu. Ben topçu olarak yetiştim. Davutpaşa Kışlası'nda Ölçme Alayı vardı. Burada asteğmenliği bitirip yıldız takar takmaz Harita Genel Müdürlüğü Ankara'ya çağırdı. Ve ben orada masanın başına geçtim. Ama terhis olmuş olarak değil. Askeri elbiseyle devam ediyorum. Normal zaman olsa terhis olacağım. Fakat harp içindeyiz. Bu nedenle benim ilk askerliğim 2,5 yıl sürdü. Ama bunun son 1 senesi Harita Genel Müdürlüğü'ndeki görevimin başında geçti.

O zaman harp içinde olduğumuz için kıtlık var. Ekmek karneyle veriliyor. Yani herkes aç. Asker olmanın su faydası var: Askere iki misli ekme veriyorlardı.

Ondan sonra esas teknik çalışmalara başladık. İlk 3 ayda ne yapacaktık ki?

- Peki nasıl başladınız? Ne yapmaya başladınız?

ULSOY: Biz Fen Şubesi'ne tayin edildik. Ben, Hüseyin Bozkır ve Muhittin Aran orada mühendisiz. Yalnız Muhittin Aran sivillikten vazgeçti. İsteyen askeri mühendis olabiliyordu. Üstelik Umum Müdür Muavini Paşa'nın kızını da aldı. Hiç unutmam, Paşanın arabasıyla evine gider-gelirdi. Özel muameleye tabi olurdu.

Biz Fen Şubesi'nde toplanır, teknik kararlar almaya çalışırdık. Yani teknik esasların tespiti, mühendislerin içinde bulunduğu Fen Şubesi'nin toplantılarında olmuştur. Ama orada Albayların hiç sözü geçmezdi. Ve hiçbir toplantıya da katılmazlardı.

- Artık orada 3 tane beyin var: Siz varsınız, Muhittin Aran var, Hüseyin Bozkır var...

ULSOY: Var, ama, daha evveli de var. Ben 1939'da katıldım, Hüseyin'le beraber. 1938'de Fransa'da tahsil etmiş Numan Tarım var. O, Türkiye'nin Fransa'da yetiştirdiği tek harita mühendisidir. Paris'te okudu. Yetiştirdi, geldi. Yine benden 1 sene evvel Mehmet Ali Ergen diye bir arkadaşımız var. O bizden 1 sene önce kimya tahsili için gitmiş. Fakat sonradan, görülmemiş bir şey, sen bir insanla mukavele yapıyorsun, gönderiyorsun, ondan sonra değiştiriyorsun. Böyle şey olur mu? Talebe müfettişliğine yazı gönderiyorlar. "Hayır, kimya değil, harita mühendisliği okuyacaksın" diye...

Yani bizden evvel 3 kişi var. Böylece oluyoruz 5 kişi.

- Hocam, siz 5 kişi çalışmalarını başlattınız. Deyim yerindeyse, Türkiye'de haritacılığın iskeletini kurmaya başladınız. Yani o ana kadar, sözünü ettiğiniz gibi, bölük-pörçük yürüyen çalışmalara bir sistem getirmeye çalıştınız. Kurmuş olduğunuz sistem, o dönemler askeri amaçlara yöneltilmişti...

ULSOY: İstersen kısaca bilgi vereyim. O arada Kadri Paşa da Albay olarak Dresden'e gitmişti. O da mühendis oldu. Geldi. O da bize katıldı, Hemen Umum Müdür Muavini oldu.

Daha evvel de Fen Şubesi Müdürü olmuştu. Nasıl bir sistem kuracağız? "Nirengi ağının bir bütün olması gerekir" dedik. Ama dünyanın hiçbir yerinde nirengi ağının bütün ülkeyi kaplamasına kadar beklenmemiştir. Çünkü bir taraftan ihtiyaçların karşılanması lazım. İşte adam nutuk çekiyor, tehdit ediyor. Haydi orada harita yapılıyor. Veya ekonomik bir neden bizi zorluyor.

Dedik ki "Türkiye'yi kaplayacak bir nirengi ağı kuracağız. Ama bunun bir de Türkiye'nin her tarafına, acele olarak, bir takım boşluklar olmasına rağmen, hızlıca dört bir tarafa yayılması lazım". Kadri Paşa'nın bir teklifi vardı. Kadri Paşa dedi ki: "Bizim ki yatık bir dikdörtgen şeklinde, belkemiği şeklinde olsun." Bu onun tabiridir. "Böyle bir nirengi ağı kuralım. Ortadan böyle geçsin. Ondan sonra, gerektiğinde yukarı-aşağı kollar çıkarırız. Türkiye'yi kaplarız. O zamana kadar onunla idare ederiz. Sonra bütününü birlikte hesaplarız," dedi. Biz "Hayır," dedik, "Öyle olmaz." Bizim komşularımız var, Rusya örneği var. Süper devlet Amerika var. Onlar da bu ihtiyacı duymuşlar ve birden bire kaplayamamışlar ülkelerini. Onlar halkalar teşkil etmişler. "Biz de halkalar teşkil edelim" dedik. Çok uzun tartışmalar çıktı. Çok kızdı bize Kadri Paşa, "kendi dediği olmuyor" diye. Çünkü general olmuş. Biz ona karşı çıkıyoruz. "Böyle olmaz," diyoruz.

Neyse bizim tezimiz kabul edildi. Ve o sistemi kurduk. O sisteme göre, bilindiği gibi, halkalar oluşturuluyor 27 tane. Onlar önce 4'e bölünüyor. Sonra içleri dolduruluyor. O sistemi getirdik. Ayrıca bir de başlangıç noktasında astronomik gözlemler lazım. Başlangıç noktasının Ankara'ya yakın bir yer olmasını uygun gördük. "Meşedağı olsun," dedik. Ve benim ilk görevim, Meşedağı'na astronomik gözlemlere giden ölçü postasıdır.

- Ne kadar sürdü çalışmalar?

ULSOY: Bir yazı geçirdik orada.

- Hangi aletlerle

ULSOY: Bak şimdi. Hafıza o kadar zayıfladı ki... Pasaj aleti ile çalıştık. Bir de universal alet vardı. Enlemi, boylamı ve bir doğrultunun semtini tespit ettik. Üstümüze kar yağmıştı, biraz geç döndüğümüz için. Ben arada bir şehre iniyordum. O zamanlar Paşa Hakkı Murat Erdener'di. Dedim ki: "Paşam kafi." Dedi ki, "Kadri Paşa devam etsinler diyor". "Yok" dedim, "Yeter". Beni dinledi ve "Dönebilirsiniz," dedi.

- Hocam, şunu merak ediyorum: Bu sıralar da sektörümüzde tartışmalar var, harita bilgilerinin kullanımını konusunda. Harita Genel Müdürlüğü'nde göreve başladığımız dönemde en yoğun haritacılık çalışmaları bu kurumdaydı. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'ndeki çalışmaları bilebiliyor musunuz?

ULSOY: Hayır. Onları Burhan Bey bilir.

- Ya da diğer kurumlarda harita bilgilerine olan gereksinme neydi? Şöyle sorayım: Eğer herhangi bir ilgili Harita Genel Müdürlüğü'ne gelseydi ve bölük-pörçük de olsalar, yapılan işlerin sonuçlarını rahatça alabiliyor muydu? Bu hizmetlere başladığınızda gizlilik olayı ne durumdaydı?

ULSOY: Gizlilik vardı. Şuradan belli: Harita Müdürlüğü'nün kuruluş yasası olan 657 sayılı Yasa'ya göre "bütün sivil haritalar da orada toplanacaktır". Yani, mesela Bayındırlık

Bakanlığı, Kadastro Genel Müdürlüğü bir harita mı yaptı, buraya yollanacaktı. Her şey orda toplanacaktı, ve bu gizliliğe verilen önemi gösteriyor, Her şey Genel Kurmay'a sorularak, harita bilgileri başka bir kuruma verilebilirdi. O da çok zordu. Bazı kurumlara bile vermezlerdi, değil şahıslara...

- Siz nasıl değerlendiriyorsunuz gizlilik olayını?

ULSOY: Gizliliğin kalkması taraftarıyım. Çünkü teknolojik gelişme dolayısıyla gizlilik önemsiz bir duruma düştü. Onun için bilgilerden herkes yararlırsa, rahatça yararlırsa, gizlilik tamamen ortadan kalksa, zannediyorum memleketin kaybı olmaz. Lüzumu yok. O bilgileri ellerinde bulunduranlar gizliliğe önem veriyorlar. 40 sene evvel de bunun o kadar önemli olmadığı söylenmişti. Fakat ısrarla üzerinde duruyorlar. Memleket savunması en önemli gerekçeydi. Halbuki adam istediği zaman, seni istediği yerde buluyor. Libya, bunun en canlı örneği oldu. Evinin üzerine bomba bırakılıverdi.

- Hocam, eğitim olayına, 1949-1950 yıllarına gelmek istiyorum. O zamanlar Burhan Hocamızla, Macit Hocamızla tanışıyor muydunuz? Nasıl bir araya geldiniz?

ULSOY: Onlar daha sonra Avrupa'ya gönderildiler. Ben kendileriyle Avrupa'da tanıştım. Ben bitirirken onlar yeni başlıyorlardı. Macit Bey, galiba 1942'de geldi Türkiye'ye. Burhan Bey 1945'te geldi. Her ikisi de İkinci Dünya Savaşının kötülüklerini gördüler. Burhan Bey doğrudan yaşadı.

- Ama Türkiye'de farklı kurumlarda çalıştınız. Burhan Bey ve Macit Bey Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nde çalıştılar...

ULSOY: Yok. Hayır. Hepimizi Harita Genel Müdürlüğü okuttu. Hepimiz oraya döndük. Celal Bey de dahil. Kadastro'nun falan gönderdiği yoktu. Avrupa'ya mühendis falan göndermiyordu o dönemler. Fakat onlar bir çaresini buldular, etki yaptılar, mecburi hizmetlerini devrettirdiler. Ben de daha çalışmaya devam ediyordum. 1949'da Yıldız'da Bölüm açılınca, Macit Beyin teşebbüsü üzerine benim mecburi hizmetim de Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildi.

- Hocam, 1940'lı yıllarda Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nde mühendis düzeyinde teknik elemana gereksinme yoktu diyorsunuz. Yani Genel Müdürlükte böyle bir gereksinme duyulsa herhalde gönderirlerdi?

ULSOY: Hayır, yoktu. O ihtiyacı Macit Beyle Burhan Bey Genel Müdürlüğe girdikten sonra anlattılar rahmetli Mümtaz Beye. Mümtaz Bey ondan sonra mühendis yetiştirmenin lüzumuna inandı ve Bölümün kurulmasına on ayak oldu.

- Macit Beyle Burhan Bey Avrupa'da özellikle bu konularda mi eğitim görmüşlerdi?

ULSOY: Hayır. İhtisas diye bir şey yoktu ki. Herkes, şimdi Yıldız'da nasıl haritacılık okunuyorsa, öyle eğitim gördü. Hepimiz genel diploma aldık. Hiç kimse ihtisas yapmadı.

- Nasıl bir araya geldiniz? Daha sonra sivil haritacılık eğitimini başlatmak için bir araya geldiniz...

ULSOY: Yıldız'ın kurulmasına ön ayak olan Burhan Beyle, rahmetli Macit Beydir. Onlar Mümtaz Beyi ikna ettiler. Ve dediler ki, "Yıldız'da kuracağız. Kadastro'nun mühendis

ihtiyacını karşılayacağız. Fakat bunun için evvela personel lazım. Biz iki kişi yetmeyiz." Ne olacak? "Ekrem'i de Harita Genel Müdürlüğü'nden isteyeceğiz". Onlar karar verdiler. istendi. Kadri Paşa da Umum Müdür olmuştu. O da beni severdi. Fakat müşkülât çıkarmadı. "Git" dedi. Müsaade etti. Ve biz 3 kişiyle bu işe başladık. Yani buluşmamızın nedeni, Yıldız'ın kuruluşudur. Yıldız kurulmasaydı, bir araya geleceğimiz yoktu.

- Daha önce aranızda, Türkiye'de bu eksikliği saptayıp da, haritacılık eğitimi konusunda hiç görüşme olmadı. Peki kafanızda nasıl bir eğitim modeli vardı?

ULSOY: Alman modeli. Kendimiz ona göre yetişmiştik. Ona göre de bu işi yürüteceğiz dedik.

- Hocam, bütün başlangıçlar zor. Siz de bir eğitim olayını başlatıyorsunuz. Neydi sizin için zor olan? Eğitimin temellerini atarken nerelerde zorlandınız?

ULSOY: Dedik ki, 3 kişi bu işe başlıyoruz. Ama 3 kişi bu işi çevirmeye yetmez. İlk günden genç arkadaşları kazanmaya çalıştık. Fakat o sıralar da serbest çalışanlar, yani dışarıda çalışanlar çok para kazanıyor. İçeride çalışanlar tatmin olmuyorlardı devletin verdiği maaşla. Hatta Hasan Kıran mesela, onu almaya çalıştığımızda dedi ki: "Hocam, ben hocalığı seviyorum. Ama o kadar maaş farkı var ki. Dışarıda kazanılanın yarısını bana devlet verse hemen gelirim." Ve biz senelerce bunu 3 kişi yürütürken çok üzüldük. "Biz ihtiyarlıyoruz. Ve gençlerin gelip bizim arkamızdan bu işe devam edecekleri yok. Bu iş batacak" diye endişe ediyorduk. Sonra ben bir teşebbüs yaptım. Oda'ya dedim ki: "Harita Odası'nın vazifesi mesleği tanıtarak, mesleğin devamını sağlamak olduğuna göre, devamı da bu müessesenin yaşamasına bağlı olduğuna göre, Oda'nın bizim elemanlarımıza yardım etmesi şart. Bu kaçınılmaz." Ben kendim Oda'ya giderek rica ettim. Dedim ki: "Devletin verdiği para az. Devletin verdiği para kadar da siz yardım yapacaksınız". Bunu ben sağladım, Onun üzerine eleman bulduk. Ondan sonra işimizi genişlettik.

Ne gibi müşküllerle karşılaşmıştık? Personel ihtiyacımız oldu, Sonra alet ve malzeme ihtiyacı olduğunu düşündük. Fakat Macit Bey, daha kuruluşta alet ve malzemeye ihtiyaç olduğunu düşündüğü için araştırmış. "Çeşitli kurumların ne çeşit alet-edevatı var," diye soruşturmuş. Çünkü Bölümün kurulması için daha evvel Mümtaz Beyin ikna edilmesi lazım. Mümtaz Bey de akıllı bir adam, tecrübeli bir idareci. Haklı olarak diyebilirdi ki "Elinizde hiç alet yokken, yalnız 3 kişiyle bu iş yürümez.." Bu nedenle Macit Bey bütün kurumları didiklemiş. Bazılarında hiç kullanmadıkları aletler var. Nereden olduğunu bilmiyorum. Bir yerden 60-70 tane plançete bulmuştu. Hiç kullanılmamış. Belki bizim el koyduğumuzdan 20 sene evvel alınıp de ambalajı bile açılmamış aletler. Bunları aldık. Bölüme devirleri yapıldı. Mümtaz Beye ve diğer yetkililere de "Biz eski de olsa birtakım aletler bulduk. Artık bizim açılmamız için bir engel yok" dedik. Sonra da ilk fırsatta onları ıskartaya çıkardık. Yeni aletler almaya gayret ettik.

Kısacası, bizi, personel işi, alet işi, bir de tabiatıyla yayın-kitap işleri düşündürüyordu. Zamanla bunların hepsini çözmek için çaba gösterdik.

- Hocam, anımsayabiliyor musunuz, mühendis düzeyinde sivil haritacılık eğitimi başladığında Türkiye'de kaç tane harita mühendisi vardı?

ULSOY: Bizden önce hiç yoktu. Kadri Paşa bile bizden sonra.

- O zamanki adıyla Şube'ye giren ilk öğrencilerin sayısı neydi?

ULSOY: Bölüme mi? 7 kişiydi.

- Bunlar kimlerdi?

ULSOY: Asri Ünsür, Ahmet Polat, Kemal Akman, Nuri...

- Hocam, siz 32,5 yıl yönetici olarak, öğretici olarak, daha doğrusu ben öğretmen olarak demek istiyorum, üniversiteye hizmet ettiniz. Zor günleriniz. oldu kuşkusuz. Çok zor günleriniz oldu, Bu zamanlar ayrıca değerlendirilmesi gereken konular. Ben şöyle bir noktaya gelmek istiyorum. Bugün, bu söyleşiyi yaparken, geriye baktığımızda, özellikle eğitim dönemiyle ilgili olarak, yapamadığımız, gerçekleştiremediğiniz, kafanızda düşünce olarak olup da gerçekleştiremediğiniz, bugün, "keşke şunları da şöyle yapsaydık, şunlara da şöyle yon verseydik" dediğiniz konular var mı?

ULSOY: Yok.

- O zaman bütün düşüncelerinizi gerçekleştirdiniz?

ULSOY: Bizim elimizde olan imkanlara göre mümkün olanı yaptık. Ama bunun dışında, ilk geldiğimiz zamanlarda, hepimizin ısrarla istediği ve üzerinde durduğu bir konu vardı. Onu gerçekleştirmek bizim gücümüz dahilinde değildi. O da şu: Biz üçümüz de Berlin de okuduk. Berlin de, bütün Almanya'da olduğu gibi, yeşillik, güzel ormanları olan bir yer. Dış bölgelerde, İstanbul 'un Pendik'i gibi, Grüner Wald diye ormanlık bir alan vardı. Bu ormanlık bölgede bizim Harita Bölümünün, Berlin Mühendis Mektebi Harita Bölümü'nün büyük bir alanı vardı. Orada önceden tespit edilmiş nirengi noktaları, önceden yerleştirilmiş poligon noktaları, önceden yerleştirilmiş nivelman noktaları vardı. Ve biz, hiç unutmuyorum, her perşembe, topluca, bütün sınıflar, Grüner Wald'e giderdik. Özel otobüslerle. Bölümün bütün hocaları bütün asistanları da gelirlerdi. Gruplara ayrılırdık. Orada ölçüler yapar, sonra bunları kıymetlendirirdik. Hafta sonunda da raporu Bölüme verirdik.

- Test ve uygulama alanı öyle mi?

ULSOY: Test alanı ve çalışma alanı. Yani sürekli olarak her hafta yaptığımız ölçüler vardı. Böyle bir alanı yaratabilir miyiz? Yani "İstanbul içinde bizim de böyle bir ölçme alanımız olabilir mi?" diye düşündük. Ama yapamadık.

Ayrıca ders bakımından da yapamadığımız bir şey var. Çalışma için bize birtakım föyler verirlerdi. Perşembe günleri giderken ne yapacağımızı bilirdik. Verilen vazifenin föyünde gösterilen yola göre çalışmalarımızı yapardık. O föyleri yapabilseydik hiç olmazsa... O da yok. Bunları yapamadığımız için üzgünüm.

- Hocam siz çok ilginç bir yılda emekliye ayrıldınız. Gerçi emekliye ayrıldıktan sonra da üniversiteyle ilişkileriniz kopmadı. Ama 1982 yılında, Türkiye'de tam da YÖK uygulamalarının başladığı bir dönemde emekliye ayrıldınız. Geçmişteki deneyimleriniz, izlenimleriniz, Avrupa'daki birikimleriniz göz önünde tutulduğunda, şu an üniversitelerin içinde bulunduğu durum için neler söyleyebilirsiniz?

ULSOY: Eskiden Bölümler, daha sonraki adıyla Fakülteler, doğrudan doğruya kendi isteklerine göre yollarını, yöntemlerini seçer, çalışmalarını düzenleyebilirlerdi. Şimdi bu olanak YÖK'le ortadan kaldırılmıştır. Daha merkezi bir sistemle, daha büyük birimler oluşturmak suretiyle bir çalışma düzeni seçilmiştir. Bundan şunu söylemek istiyorum: Teknik Üniversite hariç diğer üniversitelerde fakülte şeklinde olan birimlerin birleşerek Mühendislik Fakültesi haline geldiğini ve bunun daha küçük kadrolar vasıtasıyla idare edildiğini görüyoruz. Aradaki fark bu. Şimdi ben tabii uzaktan görüyorum işi. Belki karar almak bakımından birimlerin sayısını azaltmak işi kolaylaştırır. Ama elde edilen netice acaba daha randımanlı olur mu? Onun hakkında şahsen bir şey söyleyemem.

Yetişenlerin, bu hususta bilhassa, idarecilerin değil, yetişen gençlerin fikirlerine kıymet veriyorum. Yani ben, mesela bir araştırma yapmak istesem, hangi metot daha randımanlı diye araştırma yapmak istesem, her şeyden evvel öğrencilerin, yetişenlerin, yeni mezunların fikirlerini alıp onlara itibar etmek isterdim.

- Eğitimle ilgili bir soru daha yöneltmek istiyorum. Sizin ilginç bir eğitici yanınız vardı. Sizin uzmanlık alanınız, matematiğe dayalı. Matematik bilgisi iyi olmayanlar için zor anlaşılır, kavranması zor bir alandı. Ama siz öyle bir yetiye sahiptiniz ki, bu zor olanları kolay biçimde aktarabiliyordunuz. Böyle bir hocamız, öğretmenimizdiniz. Kolay aktarabilme nasıl bir yetenektir?

ULSOY: Bende böyle bir yetenek olduğunu söylüyorsunuz. Ama bende böyle bir yetenek varsa, ben bunu ilk hocalığı Harita Genel Müdürlüğü'nde yapmama borçluyum. Benim ilk hocalığım, Yıldız'a gelmeden önceki hocalığım, oradadır.

Harita Genel Müdürlüğü kendisine katılacak subayları topçuların arasından alıyordu. Bunları kendisi yetiştiriyordu. O zaman okul yoktu. Biz bu subaylara, teğmenlere hocalık yaptık. Fakat ilk başladığımız seneler, Genel Müdürlük yalnız genç elemanlara değil, Harita Dairesi'nde mevcut Albaylara, Binbaşılara da ders vermemizi istedi. Onlar da kurslara katıldılar. Yani, mübalağasız söylüyorum, babam yaşındaki insanlara ben hocalık yaptım. Onlardan bir tanesi dedi ki, "Hoca, benim 5 tane çocuğum var. Ben eve gidince hepsi benim başıma üşüşüyorlar. Onun için benim evde ders çalışacak vaktim yok. Ne öğreteceksen, derste öğret." Bu bana etki yapmış herhalde. Ben, en basit nasıl anlatılabilecekse bir konu, o yolu seçmeyi kendime vazife bildim. Ve o yönde, o yolda ders anlatmaya başladım. Soruyordum "Anlaşıyor mu?, anlaşılıyor mu?" diye. Anlaşıldığı söylenince, o yolu seçtik. Yani ben derste anlattığım zaman, görüyorum ki, hakikaten bir çocuk çalışmasa da anlayabiliyor ve imtihanda da başarılı olabiliyor. Bunun için de seviyeyi çok düşürüp çok basite inmek lazım.

Yani yaşlı insanlara ders verme zorunluluğu, beni çok basit anlatmak mecburiyetinde bırakmıştır. Anlaşılmanın sebebi de, kanımca, budur.

- Eğitim konusuna birazcık ara vermek istiyorum. 1912'de doğan, bugün yaşamda olan bir kişi olarak, Cumhuriyet Dönemi'nin canlı bir tanığı'sınız. Türkiye'deki toplumsal yaşama, bu tanıklık doğrultusunda nasıl bakıyorsunuz? Türk toplumu nerelerden geldi, ne tür sıkıntılar geçirdi, şimdi nerelere yöneldi?

ULSOY: Benim tahsil hayatım 70 sene önce başlıyor. 70 sene öncesinde Türkiye'de eğitim nasıldı? Toplum nasıldı? Bunları tetkik etmek problemi çözer. Ben kendim bildiğim kadarını söyleyeyim.

Benim okula başladığım zaman, Türkiye’de okuma-yazma oranı, kesin istatistiki bilgi veremem, ama çok düşüktü. Şunu söylemek isterim; değil bir meslek okulunu bitirmiş olmak, liseyi bitirenlerin sayısı çok azdı. Hatta ortaokul bitirenlerin sayısı çok azdı. Türkiye 'de eğitim gelişmemişti. Üniversiteler malum. Bir tane İstanbul Üniversitesi var. Yani her şey eksikti. Zamanla, Cumhuriyet Hükümetleri devrinde bu noksanların giderilmesine çalışılmıştır.

Şimdi Türkiye'nin hemen her yerine serpilmiş liselerimiz, üniversitelerimiz var.

Biz hakikaten çok kötü bir zamana rastladık. Her şeyi kendimiz öğrenmeye gayret ettik. Memlekete döndükten sonra da. Yani bizi rehber olarak yetişmiş insanlar karşılamadı. Biz başkalarına rehber olduk.

- İki dünya savaşı gördünüz...

ULSOY: Birincisini hatırlamıyorum. Çünkü 2 yaşındaydım. Ama Birinci Dünya Savaşına ait bir anım var. Savaş bitmiş, İstanbul işgal edilmiş. Biz de İstanbul'dayız. İşgal kuvvetlerini vızır-vızır dolaşırken görüyoruz. Bir gün kardeşimle beraber oynuyoruz. Galiba Fransız subaylarıydı. Bir otomobille gidiyorlar. Biz de çocukluk... Düşmanlık diyemeyeceğim. Henüz okula başlamamış çocuğun düşmanlığı olmaz. Taş aldık yerden. Onların otomobillerine savurduk. Hemen otomobili durdurdular. Birinin elinde kırbaç vardı. Bize vurmak istedi. Ve biz kaçtık.

- İkinci Dünya Savaşının öncesini ve sonrasını ise yoğun biçimde yaşadınız... Öncesinde Almanya'da, sonrasında Türkiye'deydiniz.

ULSOY: Almanya'da Hitler vardı. Ben Hitler Almanya'sında okudum. Diplomamda da onların işareti var. O devrin birtakım sıkıntıları vardı. Yabancı düşmanlığı, Yahudi düşmanlığı... Yabancı olarak size hor bakan insanların arasında yetişmiş olmanın ezikliği var...

- Ekrem Ulsoy dünyaya nasıl bakar? Dünyaya bakışı nasıldır?

ULSOY: Dünyaya bakış derken, soruyu açmanı istiyorum.

- Yani toplumsal olaylara bakarken, bir dünya olayını değerlendirirken, şu an dünyanın gidişatını değerlendirirken, Türkiye'deki toplumsal yapıyı değerlendirirken nasıl bir görüş açısıyla olaylara yaklaşılırsınız?

ULSOY: Bunu söyleyebilmek için evvela kendimi tanıtmam lazım. Ben, insanları ayırt etmeden, hepsini sevmeye çalışan bir insanım. Kimseye düşman değilim. Düşmanlarıma dahi düşman değilim. Onun için, dünyanın da, ancak, birbirini seven, birbirine düşman olmayan toplumlar haline gelmesi halinde barışa, mutluluğa ve ekonomik bakımdan zenginliğe ulaşacağına kaniyim. Dolayısıyla çabam bu. Kendim kimseyle kavga etmedim. İlkokulda bizi kızdırıp birbirimize düşürmelerinin haricinde. Ona da ben sebep olmuş değilim. Kimseyle kavga etmek de istemem.

Elimden geldiğince insanlara yardım etmeyi severim. Hatta o bakımdan, eğer mühendis olmasaydım, doktor olup, insanlara, dertlerinden dolayı, yardım etmek bana mutluluk verirdi.

- Söyleşi kendiliğinden benim de düşündüğüm bir noktaya geldi, Sizin bir insan ilişkisi anlayışınız var. Sizin sohbetlerinizi biz yaşadık. İnsanlar arası ilişkilerde sıcak bir yanınız var. Anlaşmazlıkları törpüleyici yaklaşımınız var. Siz bunu, "ahenkli ilişki", "ahenkli çalışma" olarak özetliyorsunuz. Üç kafadarlar denemez. Yapı olarak farklı üç insan, Ekrem, Macit, Burhan bir araya geldi ve uyumu, ahengi sağladılar. Ahenkli olma, insanlar arası ilişkilerde uyum nasıl sağlanabilir?

UÜSOY: Bunun temelinde hoşgörü yatıyor. Çünkü şu muhakkak ki, tabiatta birbirinin tıpa-tıp aynı, eşiti iki insan yok karakter bakımından. Dolayısıyla bir araya geldiğiniz zaman, farklı karakterler arasında bir sürtüşme, çatışma demesem bile sürtüşme olabilir. Eğer hoşgörü tarafınız kuvvetliyse o zaman ahenk doğar. Ama takdir edersin ki, çok insanla bir araya gelindiği zaman hepsine tahammül etmek hakikaten çok zor bir şey. Ama ahenge kıymet veriyorsanız bu tahammülü göstereceksiniz. İyi idarecinin de önemi bu ahengi yaratmak olduğuna göre, onun da çok tahammüllü olması lazım. Yani, insanların birbirlerine tahammül etmelerini öneriyorum.

Ayrıca, kendimden bahsetmek gerekirse, dünyaya bakış açısı bakımından, bütün insanların iyi olmasını istiyorum. İyiliğin içinde birçok faktör var. Ve bunların başında da, kanaatimce, doğruluk gelir. Doğru olmaya çalıştım. Elimden geldiği kadar. Bütün dostlarımda da, bütün insanların da iyi olmasını istiyorum. Egoist olmamalarını tavsiye ediyorum. Yalnız kendi çıkarlarını düşünmemelerini istiyorum. Şimdi, deminki sorunun bir bölümüne böylece yaklaşma imkanı buluyoruz.

Zamanımızda bu hoşgörünün olmamasıyla çıkarıcılık ön plana geçtiği için, ahengin git-gide bozulmasından korkuyorum. Yani toplumumuzun daha mutlu olması için ahenk şart. Ahengin temelinde de kimsenin egoist olmaması, yalnız kendi çıkarını düşünmemesi var. Halbuki bunları bozmak o kadar normal hale geldi ki, kimse üzerinde durmuyor. Hatta o kadar tehlikeli bin hal aldı ki, hiçbir çıkar sağlamadığı halde, insanların sözlerinde durmadıklarına ve yalan söylediklerine şahit oldum. Hani kendi çıkarına olsa, "ne yapalım, çıkar için yalan söylüyor, aldatıyor" diye düşüneceğim. Alışkanlık haline geldiği için, hiçbir menfaat sağlamadığı halde insanların yalan söylemesi beni üzüyor. Bunlar ortadan kalksa, herkes herkese saygılı olsa ve kimse açığözlük yapmasa, hoşgörülü olsa, dünyada ikinci bir cennet elde edebiliriz.

- Bu görüşlerinizin bir uzantısı olarak, sizin sıkça kullandığınız bir kavram daha var: İnsan mühendisliği... Bunu açar mısınız?

ULSOY: O, benim değil, rahmetli Macit Beyin sözüdür. Mühendis birtakım malzeme kullanıyor. Bunları kullanabilmesi için onları bilmesi gerekir. Dolayısıyla siz de bir işi başarabilmeniz, bir ekiple işi başarabilmeniz için ekibinizi bilmelisiniz, insanları tanımalısınız. Tabii bu iş başarıya gittikçe genişleyebilir. Küçük çapta iş olur, büyük çapta iş olur, idareci olursunuz, politikacı olursunuz, milyonlarla iş yapmaya kalkarsınız... Dolayısıyla siz elinizdeki malzemeyi tek tek, veyahut büyük kitledeki insanları tanıyabiliyorsanız başarılı ve faydalı birisi olursunuz. Tabii bunun için, demin dediğim gibi, iyiliği istemeniz ve çıkarıcılığı reddetmeniz şart.

Özet olarak insan mühendisliğinden maksat, beraber olacağınız, kullanacağınız malzemeyi, burada malzeme insandır, tanımanızdır. Tanımaya, biz mühendislik diyoruz. Macit Beyin ortaya attığı bu kavramı beğendiğim için zaman zaman kullanıyorum.

- Hocam, geleceğe nasıl bakıyorsunuz? Bunu iki yanıyla sormak istiyorum: Birincisi ülkemiz açısından, ikincisi mesleğimizin ülke koşullarında gelişimi açısından geleceğe nasıl bakıyorsunuz? Yani haritacılık nereye doğru gidiyor?

ULSOY: Haritacılıktaki gelişme bütün teknik alanlardaki gelişme gibi olacaktır kanaatimce. Bütün teknik alanlarda, eskiden ağırlık, insandaydı, Malzeme o insan tarafından kullanılıyordu. Şimdi her şey teknolojiyle geliştiği için, bu teknolojinin gelişmesine paralel olarak iş, otomatikleşecektir. Yani insanlar eskisine nazaran, daha çabuk netice elde edecekler. Tabiatıyla insanlar, bizim mesleğimiz açısından söylemek isterim, zamanla işin içinden sıyrılmak, en hafif tabiriyle söylüyorum, amacıyla birtakım hataları bilerek ya da bilmeyerek yapmaktadırlar. Halbuki makineyi bir defa ayar ettiğiniz zaman, yahut otomatik çalışmayı bir defa düzenlediğiniz zaman hata yapmaz. Böylelikle kaba, bilinçli hatalar tamamen ortadan kalkacak ve istikbalde, her alanda olduğu gibi, haritacılıkta da daha güzel, daha güveneceğimiz eserler ortaya çıkacaktır.

- Soruyu biraz daha ileri götürelim izninizle. Sizce 2000 yılında haritacılık nasıl olacak? 21. yüzyılın haritacılığını tanımlayabilir misiniz?

ULSOY: Bu sorunun cevabı deminkinin içinde var. Her şey otomatikleşeceğine göre, her şey tekniğin gelişmesine paralel olarak gideceğine göre, şimdiden "teknikte ne gibi gelişmeler olabilir?", bunu tahmin etmeye dayanıyor iş. Her şey klasikten, tamamen ayrı bir yöne doğru gidiyor. Mesela, nirengiyi ele alalım. Eskiden nirengide teker teker noktaların bulunması cihetine gidilmezdi. Bütünü birden göz önünde tutularak seçim yapılır, onun üzerinde çalışılırdı. Dolayısıyla bir noktaya gittiğiniz zaman öbür noktayı görmek lazım ki bir gözlem yapılabilsin. Bugün uzaya çıkmakla bu şart ortadan kalkmıştır. Bana öyle geliyor ki, tek tek noktaların tespiti, dolayısıyla birbirini görme, birbirleriyle ilişki kurma problemi kendiliğinden bitecektir.

Çizim alanında gelişmeler çok büyük. Bu nedenle odada çalışıp kartografa dayanarak, kendi ölçmelerimize dayanarak işi tek tek yapmaktan ziyade, bütün noktaların koordinatlarına göre ve bölgenin haritalarını otomatik olarak elde etme bakımından daha büyük hamleler olacaktır.

- Bu söylediklerinizden bazı ip uçları yakalanabilir. Geleceğin haritacılığına erişmek için şimdiden bazı hazırlıklar yapmamız gerekiyor. Eğitim programlarını düzenlemek gibi...

ULSOY: Bütün gelişmeleri yakından takip etmek lazım. Bu münasebetle, eski bilginlerimizden rahmetli Fatin Hoca'nın bir sözünü söylemek isterim. Fatin Hoca, Rasathane Müdürü'ydü. Fatin Hocayla beraber çalışmıştık, hem Harita Dairesi'nde hem de Almanya'da. Onun bir sözünü nakletmek istiyorum. "Bilim adamı bir şeyler araştırır, bir şeyler bulmaya çalışır. Ama" demişti, "eğer kendisi bir şey bulmasa da bilimin hududunda olmalıdır." Bu cümleyi hiç unutmuyorum. Bu ne demek? Açıklamak gerekirse, hududu bilmek için hududa gelmiş olmak lazım. Dolayısıyla en son yeniliklerin hiç olmazsa ne olduğunu bileceksiniz. "Kendiniz bulmasanız bile, en son yenilikler nedir? Her alanda, 'buraya kadar bulundu, uygulanıyor, istikbalde şunların bulunması arzu ediliyor. Bu lafı söyleyebiliyorsanız, bilim adamısınız," derdi.

İşte buna göre mühendislerin, yetişmişlerin ve yetişeceklerin sadece okulda öğrendikleriyle kalmaması lazım. Bizim Avrupalılara göre en büyük farkımız, bir defa yetişip diploma

aldıktan sonra, defterleri, her şeyi kapamak. İşte bu yasak... Hiçbir şeyi kapamayacaksınız. Yenilikleri takip etmeye devam edeceksiniz.

- Yani öğrencilik hiç bitmeyecek...

ULSOY: Ebedi öğrencilik... Kısaca bunu söyleyelim. Ebedi öğrenci olacaksınız, beşikten mezara kadar. Bunun manası, bilgilerinize sürekli bir şeyler katmaya gayret edeceksiniz.

- Hocam, bu sözlerinizle benim sormak istediğim bir konu da açıklığa kavuşmuş oldu: 40. yıl etkinliklerine dönersek diyecektim, yeni yetişecek kuşaklara neler önerirsiniz? Bunu da yanıtlamış oldunuz...

ULSOY: En iyi hoca, o nedenle, en iyi öğrenci olandır.

- İki konuya daha değinmek istiyorum. Sizi biraz yordum ama. Bunlardan birisi hoş sohbet yanınızla ilgili. Biz, zaman zaman anılarınızı, fıkralarınızı dinledik. Bu fırsatı yakalayamamış meslektaşlarımız için bir anınızı, ama sivil haritacılık eğitimini başlatan 3 hocamızı bir araya getiren bir anınızı anlatır mısınız?

ULSOY: Şu an böyle bir şey aklıma gelmiyor, doğrusunu söyleyeyim. Çünkü bir fevkaladelik olmadı. Böyle bir soruyu daha evvel kendi kendime de düşündüm. Dedim ki, "Bana enteresan bir şey söyleyebilir misin?" deseler, ne cevap veririm diye kendi kendime düşündüm. Böyle bir şey yok. Sebebi de, zannediyorum ki, Bölümü istediğimiz gibi kurmamız oldu. Eğer plansız-programsız bir kuruluş yapsaydık belki hoş, yahut hoşla gitmeyen birtakım sürprizlerle karşılaşabilirdik. Böyle bir şey olmadı. Güzel başladık. Güzel devam ettik. Ayrılanaya kadar da fena bir şey olmadı. Onun için, bilhassa enteresan diye adlandırabileceğim bir konu karşımıza çıkmadı. Ya da ben hatırlamıyorum.

- O zaman mesleğimizle ilgili, fıkra nitelikli bir anıyı anlatır mısınız?

ULSOY: Kasım Yaşar'dan dinlediğim bir fıkra var:

Arazide açı ölçüyorlar. Mühendislerle veya subaylarla beraber yardımcı personel olarak erler bulunuyor. Bunların da eğitim düzeyi düşük. Böyle bir ekip teodolitle aylarca açı ölçmüş. Bir gün ölçü yaparken erlerden biri arkadaşına demiş ki:

- Bu yüzbaşı atıyor.

Yüzbaşının yaptığı ölçüler için "atıyor" deyimini kullanıyor.

- "Niye?" diyor arkadaşı.

- "Bu adam aylardır bunun içinde okuyor," diyor aleti göstererek, ve sürdürüyor

- Bu kadar sayı bu küçük aletin içine sığar mı?

- Son olarak şunu öğrenmek istiyorum: Sizce bizim mesleğimizin, haritacılığın felsefesi nedir? Haritacılık, felsefi olarak ne demektir? Ve haritacının meslek felsefesi ne olmalıdır?

ULSOY: Dünyayı, ülkeyi veyahut küçük bölgeleri ölçmek vazifemiz olduğuna göre, bunları en iyi şekilde yapacak bir düzen, bir sistem kurmak harita mühendisinin amacı, felsefesi, düşüncesi olmalıdır. Tabiatıyla en iyiyi elde etmek için, en başta çıkarılıktan vazgeçmek lazım. İstersen biraz basit bir tabir kullanayım: "Sabunlama" deyimini sözlükten tamamen çıkarmak lazım. Ama bu mümkün mü? Değil mi? Bunu bilmiyorum. Zaten en iyiye hangi alanda, kimler ulaşabiliyor ki? Ama idealist insanlar isek, yani idealist insanlara hiç olmazsa seslenmek istiyorum, hakikaten ne yapılacaksa onun en iyisini yapmaya gayret gösterelim.

- Sizin bizi uyardığınız bir konu vardı: Haritacılığın meslek olarak yapısında, sabunlama olayı çok kötüdür. Doğru haritacılığın yapısında, işin her aşamasında kontrol edilmesi, kontrollü ve sağlam iş üretme söz konusu. En küçük değeri bile göz ardı etmeme, değerlendirme yanımız var. Bu değerlendirmelerin sonunda üreteceğimiz sonuçların mutlaka doğru olması gerekiyor...

ULSOY: Bunun için de haritacı, yaptığı iş kadar kontrol yapar. Ama kontrol için harcanan zaman çıkarıcı için bir kayıptır. Halbuki kazanç başa geçtiğinden o kontrolü yapmaz, ve olduğu gibi bırakır. Hata yapmışsa, tabiatıyla o da gizli kalır. Avrupa'dakilerin elde ettiği ve büroya getirdiği ölçme malzemesi kontrol edilmiştir. Zaten iyi bir haritacı, bu cümleyi ben bazen derste de söylerim, "İyi bir haritacı, ayak bastığı, alet kurduğu noktaya bir daha alet kurmaz." Eğer yaptığı iş doğruysa...

Bu nedenle sorunun cevabını şu basit, herkesin anlayacağı bir cümleyle ifade edebiliriz: "İyi sonuç almak için, tekrara gerek kalmayacak bir düzen, bir çalışma sistemi kurmak lazım".

Bunun için de tabiatıyla kontrol başta geliyor. Yaptığımız işleri mutlaka kontrol edeceğiz. Ve "işimiz bitti" dediğimiz anda, onda hata olmadığına kesin olarak inanacağız.

- Hocam, size bu söyleşi için çok teşekkür ediyorum.

ULSOY: Estağfurullah.